

landena, hylla exemplets makt och alla intressets växlingar, i det de förvända sanningen alltefter den egna fördelen. Man måste erkänna reaktionen, men blott för att förakta den: och ehuru kort lifvet är, måste man lära sig att vänta».

10 Det var under landsflykten Remusat skref dessa stolta, väl öfvertänkta ord. Landsflykten må erinra oss om en annan författare, hvilken likaså förvisad från sitt fädernesland utgifvit en bok, som väckt allmänt uppseende: jag talar om Victor Hugo. Vi vilja icke döma öfver hans uppträdande under senaste republiken; man bedömer icke strängt en man, som lider; och hvilka än hans fel varit, orättvisan af hans förvisning utplånar åtanken på dem. Skalden framträder här åter med ett mästarverk. Framgången af hans *Contemplations* är oerhörd, ehuru deras föroffentligande nu först är i sin början; de äro ett événement. V. Hugo har för sig alla dem – och deras antal är stort – hvilka icke stöta från sig de af händelserna besegrade, han har för sig alla dem, hvilka deltaga i smärtan hos en fader, som proskriptionen förbjuder att gråta på sitt barns graf. Det gifves ingen qvinna i Frankrike, som icke skall fälla tårar vid läsningen af de sköna stroferna: »Till henne, som jag lemnat i Frankrike», d. ä. till skaldens dotter, hvilken jemte sin make
20 nära nog dagen efter brölloppet drunknade i Seinen och ligger begraven i Harfleur.

Victor Hugo talar i sina dikter föga om sin landsflykt, men i hvarje rad skimrar dock genom skaldens stolthet hans lidande, och man kan vara säker, att dessa sköna verser skola till författaren återföra äfven dem, som hans politiska uppträdande från honom aflägsnat. Ty i Frankrike finner ingen större sympatiet, än den olyckliga och den landsflygtiga.

30 S:t Helena har för Napoleon gjort mera, än hans segrar. Guernsey gör V. Hugo mera intressant, än alla hans tal i pärschkammaren; och man kan betvifla, om han varit skapad för det politiska lifvet. Skalderna kunna icke hålla sig uppe i striden mellan de politiska passionerna, om de i den söka intaga en afgörande ställning.

Regeringens ansträngningar att för sig vinna några författare, bevisar, att hon icke känner sig rätt säker. En af de få mera betydande, som på senare tid slutit sig till henne, har icke haft någon framgång. Hans »Studier öfver Cæsar» vittna om en man, som saknar all kallelse för historieskrifning, som icke känner, hvad Tyskarne skrivit i Romersk historie, och för hvilken Niebechr icke alls är till. Otvivelaktigt är det
40 förbittringen öfver detta fiasco, som ådragit Revue de Paris tvenne åtvarningar; ty detta blad hade dristat kriticera Herr Senatspresidenten. Sådane medel frambringa en verkan, helt och hållet motsatt den, man åsyftat.

62 INHEMSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 7, juli 1856

FINLANDS MINNESVÄRDE MÅN. ANDRA BANDETS 2:A H. H:FORS 1856.

50

Häftet innehåller lefnadsteckningar öfver *H. Hassel* af *B-r* (Brunér), *G. Björnram*, *A. B. Horn* och *J. Lilius* af Hr Rabbe, *Th. Rajalin* och *Mårten Stodius* af Hr Elmgren, samt *Paavo Korhonen* af Lönnrot.

Stodius och Hassel voro professorer i Åbo, den förre, teolog, från universitetets stiftelse, den senare, Latinare, efter stora ofreden. Den

förre har en ganska passiv märkvärdighet, nemligen den, att hafva varit antastad såsom svartkonstnär; den senare, en respektabel man visserligen, saknar också all annan märkvärdighet, än den han delar med hvarje trägen lärare. Det inträffade väl, att Porthan, Calonius och Kellgren på hans tid voro studenter; men åtminstone utvisar icke biografien, att han på deras bildning skulle öfvat något större inflytande, medan äfven hans totala saknad af vetenskaplig och litterär produktivitet gör ett sådant inflytande mindre troligt. Biografen har begagnat tillfället att i lefnadsteckningen infläta en ganska intressant skildring af Latinstudium före Hassels tid.

10

Ett par rätt synnerliga saker må vi ur denna lefnadsteckning anföra. Ur ett af Hassel utgifvet latinskt program inhemtas, att år 1734 marken i Mars månad var bar, sjöar och floder isfria, gräs och blommor funnos i slutet af April, ja rågen då visade ax, och skörden här och der företogs i Juni samt i början af Juli allmänt fortgick. Gamla män, tillägger Förf., försäkrade, att de i Finland icke upplefvat en så tidig sommar. Ett kuriosum af annat slag är följande utdrag ur ett annat Hassel's program med anledning af det loftal, som på universitetets vägnar skulle hållas öfver dess dåvarande Kansler, C. G. Tessin: »Frågar man om han är matematiker? Han är en Euklides. Om han är arkitekt? Han är Vitruvius, ja större än Vitruvius! Om han är fysiker? Han är en Newton! Om han är naturalhistoriker? Han är Plinius. Om historiker? Han är Polybius. Om moralfilosof? Han är Hugo Crotius. Om skald? Han är Homerus. Om vältalare? Han är Demosthenes. Med ett ord, vill man se en mästare i all vetenskap och litteratur? Han är en Baco af Verulam!» – Herr B-r säger denna vältalighet karakterisera icke Hassel, utan den tidens allmänna sed. Professorn synes visserligen icke hafva stått efter sin tid. I sjelfva verket innehåller dock det anförda endast qvintessensen af den officiella universitetsvältaligheten på alla tider.

20

30

Arvid Bernhard Horn är mösspartiets ryktbara hufvudman till 1739. Såsom född och uppfostrad i Finland har han fått ett rum i denna samling. Thomas Rajalin åter är efter en nog sannolik förmodan Finsk bondeson, uppgick under Carl XII:s krig från simpel sjöman till högre officersvärdighet vid flottan och kommenderade densamma såsom Viceamiral i 1741 års olyckliga krig. Båda voro utmärkta män, Horn den äre- och maktlystne, högdragne, men i den tidens statskonst förfarne aristokraten, Rajalin den enkla, för sitt vapen nitälskande, fosterländskt sinnade plebejen. Bådas lefnadsteckning lemna dock bilden ofulländad. Rajalins af orsak, att om hans lif och verksamhet föga finnes antecknad; och de utdrag ur Svenska sjökrigets historia 1714–1721 som fylla de flesta blad i denna teckning, äro för den nästan betydelselösa, emedan intet lärar oss, hvilken del Rajalin haft i dessa tilldragelser. Teckningen öfver Horn åter framter väl för hans yngre år den tappre krigaren, men visar oss för en senare tid föga af statsmannen. Man saknar här förnämligast en tillräcklig förklaring öfver Sveriges utländska politik under Mössornas herravälde och öfver Horns förhållande till densamma. Icke heller lärar man i denna teckning känna mycket af, hvad Horn i det inre uträttat för landets bästa. Hans af hvarjehanda vittnen attesterade förtjenster förefalla derföre ihåliga – och historiens vittnesbörd är, att den anda, som ledde honom och den tidens partier, i allmänhet var för land och rike förstörande.

40

50

Björnram var likaså född Finne. Om hans lefnad känner man föga, men detta ringa är också tillräckligt. En industririddare och bedragare

utan energi och talang – såsom Finnar på denna väg varit och äro –
 hörer han dock på sätt och vis till bilden af den tid, i hvilken han lefde.
 Ty det är eget nog att se icke blott den svage Carl XIII utan äfven den
 frimodige och fritänkande Gustaf III dragas vid näsan af en så simpel
 person. Gustaf synes inom hela sitt hof icke egt någon, som om sådant
 gyckel hyste eller vågade uttala ett fördomsfritt omdöme. Herr –b
 har gjort sig den nog öfverflödiga mödan, att söka förklara huru
 Björnram's hocus-pocus tillgått på helt naturligt sätt. Rolig är biogra-
 fins slutstrof: »Sluteligen kunne vi icke här understrycka den förmo-
 10 dan, att läsaren lika med oss efter genomgåendet af denna biografi
 erinrar sig hvad i ämnet står att läsa i Vishetens bok Kap. 17 v. 7 – –
 samt profeten Zachriæ Kap. 13 v. 4» – naturligtvis icke för de citerade
 språkens skuld, utan rolig för sjelfva citerandet och för Förf:s förut-
 sättning om sina läsares bibelsprängdhet.

Den korta notisen om Johan Lilius, Hofrättsråd i Åbo hofrätt, död
 1803, är läsaren välkommen, emedan den gör honom bekant med en
 ringa författare i den ringa inhemska litteraturen. Lilius, som äfven
 tillhörde Aurora-förbundet, skref nemligen i Åbo Tidningar på 1770-
 talet och försökte sig äfven i vers.

20 Lefnadsteckningen öfver Korhonen är enkel som hans lif och ger en
 hel bild både af människan och skalden, sådan den var lätt att lemna
 för den omsorgsfulla utgifvaren af hans sånger. Förf:s i den korta
 inledningen yttrade åsigtter om folksångens förhållande till konstpoesin
 och om möjligheten för den förra, att äfven vid en längre hunnen
 bildning fortleva, äro dock påtagligen origtiga. Mot historiens bevis-
 ning i detta hänseende kan ingenting anföras. Folkdikten må väl både
 i folkskolan och den lärda skolan läsas och studeras, men folkskalder
 i gammal mening fostras derigenom icke. Hvarje nation har, sedan den
 30 lemnat folksångens period, haft sin opoetiska tid, och denna efterträdes
 af en mera poetisk, först då den nya kulturen hunnit en ståndpunkt, på
 hvilken dikter i *dess* anda kunna fattas och njutas.

Såsom en af de märkligaste bland Korhonen's runor aftrycka¹ vi
 förnyadt den af Förf. i öfversättning anförda, »Öfver Finska språket»,
 hvilken väl förtjänar att ofta upprepas såsom ett uttryck af Finska
 allmogens tänkesätt i frågan om språkets framtid.

40 Monne Finlands folk förlåter,
 Gillas väl af Savos söner,
 Att jag med ett ord förmäler,
 Eller med ett halft blott tyder,
 Huru Finlands språk, föraktadt,
 Länge legat har i linda? –
 Såsom än det ligger bundet,
 Är af fasta band omslutet!
 Kanske skall det aldrig vexa
 Upp till man med mannakrafter,
 Slita af de fasta banden,
 Sparka sönder snöda lindan,
 Upprätt stå på egna fötter,
 50 Träda fram med manlig hållning,

¹ Den »något fria» öfversättningen, först införd i Morgonbladet 1835, tillhör
 undertecknad. De förändringar, den på ett par ställen af annan hand undergick, och
 hvilka Ref:s öra icke godkänner, rättas därför här, ehuru troligen icke till den
 ursprungliga lydelsen – något som också är alldeles likgiltigt.

Äradt ibland jordens rika
 Herrskarspråk i högbänk sitta,
 Invid bordets öfra ända,
 Blifva deras sällskapsbroder.
 Finska språket skulle skrivas
 Då af dem, som Finland styra,
 Skipa lag bland Finlands söner;
 Hvarje domslut af den dömde
 Skulle fattas, landets lagar
 Tydas uppå landet tungmål,
 Det af hvarje bonde kända. 10

Orättvist har Finska språket
 Länge nog på låga bänkar
 Suttit ibland nämndemännen,
 Men ej hunnit domarstolen;
 Och när bonden fört sin klagan
 På det enkla modersmålet,
 Svar han fått på vriden Svenska,
 Uti dunkla protokoller. 20

Väl kan pennan bilda orden,
 Sådane dem språket eger,
 Såsom de af folket talas;
 Väl den lärde lätt förstode
 Finlands språk, det enkla, klara,
 Om ej lagen annan bjöde,
 Gamla påbud annat kräfde.

Foglarne i skogen sjunga 30
 Hvar och en med egen stämma
 På det språk, de såsom unga
 Af föräldrarne i boet,
 Utaf egna mödrar lärde.
 Finnen blef ej fogelns like,
 Finskan ej ett språk för landet;
 Ty förmyndarvården Svenskan
 Tog i språkets späda ålder.
 Ej den saknar makt, som eger 40
 Väldiga och rika vänner,
 Stora och förnäma fränder;
 Säges ju, att Svenska språket
 Har till slägtinge det Tyska!
 Hvar har Finskan slägt och vänner?
 Jo i Estland finns en frände,
 Fattig, ringa liksom Finskan,
 Läses ej i landets skolor,
 Lärs ej vid dess lärosäten.

Lyckligt att Korhonen's rörande klagan numera är, om också till ringa del, obefogad. Finskan läses dock nu i skolorna och läres vid universitetet; det är en fordran, att språket skall åtminstone talas från domarstolen, ja det måste i vissa fall äfven officiellt skrivas. 50

URKUNDER, UPPLYSANDE FINLANDS ÖDEN OCH TILLSTÅND I SLUTET AF 16 OCH BÖRJAN AF 17 ÅRHUNDRADET. ANDRA FLOCKEN. H. I. H:FORS 1856.

10 Denna länge fördröjda fortsättning af den kända samlingen utmärker sig framför föregående häften genom de meddelade urkundernas större intresse och vigt för den ifrågavarande tidens historie. Dylika samligar äro naturligtvis hufvudsakligen ämnade för forskaren, och det är undantagsvis endast älskaren af historiens studium i dem kan påträffa någon upplysande och angenäm läsning. Nästan hela detta häfte är deremot af den beskaffenhet, att man med stort intresse läser de i detsamma införda handlingarne. Ehuru icke förut helt och hållet okända och obegagnade, meddelas de dock här för första gången i tryck; och utgifvaren, Hr Edward Grönblad, har äfven lyckats rätta tidigare forskares i afseende å åtskilliga af desamma begångna misstag.

20 Med den rikedom på akter rörande ifrågavarande tids historia, utgifvaren, såsom hans förord ger tillkänna, lyckats samla, och det förråd af hithörande notiser, han utan tvifvel under samlandet kunnat förvärfa, synes han vara väl förberedd att skriva en specialhistoria öfver Flemings och Hertig Carls regemente i Finland. Vi önska Hr Grönblad till ett sådant företag all lycka; och må han icke illa upptaga det, att vi med andledning af förordet upprepa en tidigare anmärkning mot hans alltför breda skrifsätt, som i en historie skulle blifva än mera tyngande än i ett företal.

LÄSEBOK FÖR DE LÄGSTA LÄROVERKEN I FINLAND AF Z. TOPELIUS. 1:A KURSEN NATURENS BOK. H:FORS 1856.

30 De flesta landets tidningar hafva helsat denna bok välkommen, och vi förena oss villigt i denna helsning.

Barnen i detta land hafva varit rikligt nog försörjda med dödande läroböcker. En lifvande läsebok har icke funnits och af oförstånd knappt nog saknats. Föräldrar, lärare och lärarinnor hafva ofta icke ens för barnens första läsning begagnat det ringa, som funnits att tillgå i bättre abcböcker. En sådan är t. ex. Göranson's, som dock har felet, att dess till en del väl valda sedolärande berättelser äro skrifna i en stil och ett språk, vilka göra dem svårlästa för barn, hvilka hålla på sina första öfningar i innanläsning. En annan dylik, kanske för de väl ordnade stafvelse-öfningarnes skuld mera begagnad, »Nyaste abcbok» 40 erbjuder en så samvetslöst illa vald läsning, såsom endast af en förläggare af dåliga böcker sådan som P. G. Berg i Stockholm kan erbjudas. En läsebok, der någon plan och tanke skönjes, skulle man egt i Oldbergs »Hemskola», men äfven den torde i landet vara nära nog okänd. Hr Topelii Läsebok kan derföre icke vara annat än välkommen, äfven om dess förtjenster vore mindre, än de i sjelfva verket äro.

Till dessa förtjenster räkna vi, att boken har en plan, och att denna är konsekvent vidhållen, att den vidare är med berömligaste kärlek och omsorg utarbetad, och att slutligen framställningen, som utgör bokens 50 egentliga originalitet, för det mesta är synnerligen lyckad.

Man kan eljest om rätta planen för en bok af denna art hafva olika tankar. Men erbjuder den blott ett tillräckligt rikt förråd af läsning för olika långt hunna lärjungar, ligger härpå icke en så synnerligt stor vigt; ty det står då läraren fritt, att låta lärjungen förbigå det ena eller det andra, öfverhufvud att följa en annan ordning än den, i hvilken

författaren skrivit. Denna del skall enligt Hr Topelii afsigt följas af en annan: »Lefnadens bok». Vi skulle taga oss friheten tillråda Herr Topelius, att börja denna andra del likasom den närvarande med artiklar för den första nybörjaren i läsningskonsten, för att sålunda göra det lättare att afvika från den ordning, som i boken följes. Vår tanke är nemligen den, att innehållet i en läsebok bör vara omvexlande, ehuru planmessigt, men icke systematiskt ordnadt, sådant det i denna läsebok är.

Denna åsigts rigtighet kan föga aprioriskt bevisas; erfarenheten vid undervisningen är mera afgörande för eller mot. Vi tro, att den skall lära, att barnet är väl trött, förrän det hinner denna Naturens bok till slut. Förf. har visst så mycket möjligt motarbetat ett sådant resultat genom den omvexlande formen af samtal, beskrifning och berättelse. Vi betvifla, att det hjälper.

Hvartill skall läseboken tjena? Utan tvifvel till öfning för barnet att läsa och förstå. Meddelandet af sakkunskap är icke alls dess ändamål. Den sakkunskap, som under läseöfningen vinnes och måste vinnas, emedan dock läsningen afhandlar saker och ting, är helt och hållet på köpet. Sakkunskap inhemtas genom läroboken, som är och bör vara en bok för sig. Hr Topelius har velat göra sin läsebok tillika till en systematisk lärobok – det är i vår tanke ett fel.

En följd deraf är, att klasser och ordningar uppräknas och beskrivas, medan dock definitionen är och måste vara högst löslig. En annan, att likaså ett stort antal naturföremål blott uppräknas utan någon egentlig beskrifning: t. ex. »Der surrade *torndyfveln*, som bor i gödselhögarna och vältar sig ovigt på vägen i solskenet. Der kröp *lysmasken*, som brukar om nätterna glänsa i det fuktiga gräset. Der var jungfru Marias *nyckelpiga*. Der var *knäpparen*, som spritter upp, när man lägger honom på rygg. Der flögo den granna *guldbaggen* och den gröna *spanska flugan*, som sönderstötes och bredes på plåster» o. s. v. – Är detta läseöfningar? Ingalunda. Der är då något att lära? Ingalunda; ty ett barn, som läst dessa »Orbis pictus»-glosor, vet ingenting om torndyfveln, nyckelpigan m. m., skiljer den ena icke från den andra, om de läggas framför det på bordet. Det är dock bättre, så länge föremål räknas upp, som kunna förevisas – ehuru uppräknandet i boken då blir öfverflödigt. Men när utländska naturalster på samma sätt uppradas, hvad är då deraf att lära. Skola de förevisas i afbildningar, af hvilka boken förete ett högst ringa förråd, så är åter uppradandet i boken gagnlöst.

Öfverhufvud kan det sättas i fråga, om icke förevisandet i bild af föremål, hvilka barnet icke kan få se i naturen, inger detsamma mera af falska föreställningar, än för en blott namnkunskap är värdt att riskera. Det skall 10 gånger mot en hända, att ett barn, som i bild betraktat noshörningen och flodhästen, låter inbilla sig, att en torndyfvelf är det ena eller andra af dessa djur. Hr Topelius har handlat visligt, då han så litet som möjligt talat om fremmande naturalster. Och likväl skulle vi tillråda föräldrar och lärare, som för sina barn begagna boken, att anse äfven uppräknandet af de inhemska blott som en påminnelse för dem sjelfva, att fästa barnets uppmärksamhet på mötande verkliga naturföremål.

Förf:s nämnda bemödande om system och fullständighet har till en del menligt inverkat på framställning och skrifsätt. För att kunna nämna mycket saker, måste man vara kort. Man måste tala i meningar af några ord. Sådane har derföre boken ännu på sista sidorna. Men sådane gifva ingen öfning i att läsa och förstå. De äro dertill, då de

10

20

30

40

50

fortgå arktal igenom, verkligen olidliga, ett tankens och språkets staccato, som måste trötta äfven det mest obildade öra och sinne. Hr T. har äfven, der intet sådant skäl förefinnes, längre fram, än nödigt är, fortfarit att skrifva i ett sådant staccatomaner. Det är visst ett fel, att tilltro barn för mycket; men Förf. tilltror dem i förmåga att lära sig förstå, hvad de läsa, uppenbarligen för litet.

De sammanhängande skildringarne och berättelserna jemte verserna vid hvarje kapitels slut utgöra till innehåll och form profstycken, på hvad en läsebok egentligen bör vara. Det är blott skada, att bokens systematiska del frångagit denna osystematiska en så stor del af utrymmet. Önskligt vore, att detta icke måtte ske i nästa del.

Men lärobokens intrång inom läseboken har i vår tanke en vida skadligare följd, än sjelfva bokens mindre användbarhet till läseöfning, nemligen läsningens menliga inflytande på lärjungen.

Det är en icke ringa massa af sakkunskap och, hvad som skall företräda dess ställe, af namn, en sådan bok innehåller. Lärjungen har således under dess genomläsning insamlat en hel mängd vetande. Ja han vet verkligen »något i allt», har namn på djur, vexter och stenar och vet något om deras tillkomst och tillvaro, har lärt hvarjehanda om tyngd, häftyg m. m., om luftens tryckning, om ljuset, ljudet och värmen o. s. v. – Tror man då, att detta något i allt är mindre skadligt för barnet, än för den fullvexta människan? Man kan väl säga: barnets kunskap är visserligen ännu ytligare, men det har mera tid och tillfälle att framdeles förvärfva sig grundligare insigt. Det är dock egentligen icke detta, hvarom fråga är. Det skadliga inflytandet af mycket och lösligt vetande visar sig deri, att ett sådant vetande *förtager hågen* till grundligare insigt, gör individen trög till det arbete och den ansträngning, för en sann insigt erfordras. Och en sådan inverkan är förderfligare i barnåldern, än vid en längre hunnen själskrafternas utveckling. Hvar och en människa måste åtnöja sig med diletantkunskaper i de flesta grenar af menskligt vetande. Men denna kunskap förvärfas i jembredd med grundligare insigt i någon gren, eller vanligare, sedan den solidare kunskapen för fackstudierna, för embetet eller yrket redan är grundlagd och rotfästad, och om skolbildning föregått, sedan de första grunderna i flera vetandets grenar blifvit i strängare ordning inhemtade, öfverhufvud då förståndet redan genom allvarligare studier eller genom erfarenhetens tvång vunnit någon utveckling och stadga, och då den egna eftertanken förmår stöda äfven det ur en lösligare framställning inhemtade vetandet. Fyller man deremot barnets hufvud med en mängd ytligt vetande, grundlägger man hos detsamma ohåg och löslighet för all framtid; man skapar dessa 10-åriga genier, som i familjerna beundras, men hos hvilka man framdeles gör den sorgliga erfarenheten, att de duga till ingenting. En gosse, för hvilken naturalhistorie, fysik och astronomi varit så lätta öfningar, som de i en barnabok äro, skall finna det tungt, att derpå börja med terminologin och matematikens elementer. Må man icke misstaga sig och mena, att någon förkunskap om det allmänna i vetenskapen framkallar håg att få rätt grundligt reda på saken. Det förhåller sig icke så. Kärlek till vetandet väckes och näres icke af de allmänna öfversigterna; utan tvärtom en lämplig framställning af någon detalj kan ingifva håg att lära känna det stora hela. Vi hafva då ännu ingenting nämnt om den sjelfbelåtenhet, ett lösligt mångvetande af sig föder, och som lättast slår rot i barnåren.

Med det anförda noga sammanhängande är frågan om läsebokens betydelse för folkskolan.

Läroboken har sin tid, Läseboken sin; den senare är naturligtvis den tidigare. Läseboken är öfning att läsa och förstå; läroboken hufvudsakligen medel att inhemta den speciela sakkunskap, som för den ena eller andra vetenskapens studium utgör en nödvändig förberedelse. Ju kortare undervisningstiden är, desto viktigare blir läseboken, desto mindre gagnelig läroboken. Ty sakkunskap kan inhemtas äfven utan undervisning, förmågan att läsa och förstå förvärfvas den förutan icke.

Om derföre lärobokens införande i läseboken öfverhufvud är förkastligt, är det detta isynnerhet för folkskolan. Undervisningstidens korthet gör det här nödvändigt, att all omsorg användes på att lära lärjungen läsa på egen hand, läsa och förstå. Icke blott af de allmänna skäl, vi nyss anfört, utan särskildt för undervisningens i folkskolan egna art, anse vi derföre, att en läsebok för denna bör följa en helt annan plan, än den Hr Topelius följt i Naturens bok, af hvars öfversättande till Finskan för folkskolans behof vi alltså icke kunna förespå denna stort gagn. Mycket kan ur boken med fördel lånas, och framställningssättet och skriftsättet är inom sina gränser ett förträffligt mönster; men allt, hvad i den afser relativ fullständighet och system i sakkunskap, må saklöst uteslutas såsom till en läsebok icke hörande.

Skall då i folkskolan ingen sakkunskap inhemtas? Visserligen, såvidt möjligt är. Modersmålets grammatik, praktisk geometri och aritmetik, fäderneslandets geografi och historie och grunderna för landthushållningen – detta är ett betydligt mått af vetande, och läroböcker i dessa ämnen likasom i religionskunskap äro behöfliga. Läseboken må röra sig äfven i dessa ämnen likasom utom desamma, men icke i allmänna registerartade öfversigter utan i utförligare detaljframställningar och skildringar. Dessa gifva förstånd och håg, och för dem räcker barnets förstånd till; de förra bibringa endast löslig sakkunskap, utan all verklig insigt och utan förmåga att förvärfva den. Kunskap i naturalhistorie, fysik, allmän historie m. m. må allmogem förvärfa sig efter råd och lägenhet. Folkskolan har för åliggandet att gifva lärjungen förmåga dertill ingen tid att meddela sjelfva kunskapen.

Vi grunda denna åsigt om folkskolans mål på uppfattningen af all undervisnings mål i allmänhet, som är, att leda lärjungen till förmåga att sjelf förvärfva sig vetande. Skilnaden mellan undervisningen i lärdomsskolan, borgarskolan, folkskolan bestämmes blott af ett mer eller mindre af kunskapsämnen, på hvilkas inhemtande denna förmåga uppöfvas. Ju kortare undervisningstiden är, och ju färre i följd häraf undervisningsämnen måste vara, desto mera måste läseboken taga lärobokens plats, icke för att meddela sakkunskap in nuce, i resultat eller i öfversigt, utan endast och allenast såsom läseöfning, såsom ledning att förstå och fatta populära framställningar i hvarjehanda vetandets ämnen. – Men vi hafva långt för detta och upprepadt uttalat vår öfvertygelse i frågan och framlagt grunderna för densamma. Här är icke stället att upprepa dem.

Vår tanke om användbarheten af Herr Topelii bok är, att den med stor nytta kan begagnas såsom läseöfning i hemmet och abcskolan för de mera bildade klassernas barn, hvilka i framtiden hafva att vänta en dugligare undervisning i de afhandlade ämnena, men att läsningen bör ske med något urval, så att det icke må anses för nödvändigt eller ens nyttigt att genomgå allt, hvad der finnes.

Till slut ett par speciela anmärkningar. Förf. har ansett det nödigt, att underrätta sina små lärjungar, om hvilka djur, som föda lefvande ungar, att i bild och beskrifning för dem framställa blommans könsdelar o. s. v. – Om gagnet häraf kan disputeras hit och dit. Vi veta, att

t. ex. den erfarna och för barnauppfostran nitälskande Campe föreslagit, att föra ungdomen på en anatomisal och för den hålla en föreläsning om generationsprocessen. Man kan icke obetingadt förkasta ens ett sådant förslag – der fråga är om en ungdom, hos hvilken vettgirigheten i detta hänseende redan är väckt. Men att väcka den, det är detta vi anse för fullkomligt obehöfligt.

Redan en flygtig genomblick lärer, att boken icke är utan faktiska misstag, som tarfva rättelse. T. ex. lärkträdet vexer *icke* i »varmare länder». Färgare lägga *icke* bresilja i »kypen». Till pottaska brännes *icke* »björkris» och än mindre »andra qvistar». Man behöfver numera *icke* dröja »två år» på en resa kring jorden. Kraften ökas i ett vaxelverk *icke* derigenom att »större hjul gripa med sina kuggar in uti mindre». Månen är *icke* en så »märkvärdig» persedel, som den i boken beskrives. Der säges nemligen, att solen alltid upplyser samma sida af månen, men denne vänder än den ljusa än den mörka sidan mot jorden. Icke heller får man reda på ny och nedan genom att med högra eller venstra hand gripa om månens »inböjda» kant. – Dessa misstag äro dock af mindre vigt, emedan de med undantag af det obetydliga N:o 4 förekomma i kapitel, som utan saknad kunna förbigås.

20

FINLANDS MOLLUSKER BESKRIFNA AF A. E. NORDENSKIÖLD OCH A. E. NYLANDER. H:FORS 1856.

Det är icke längesedan vi hade nöjet anmäla det af Hr Nordenskiöld utförda första försöket att beskrifva Finlands Mineralier. I närvarande arbete ser man Finlands snäckor och musslor äfven för första gången beskrifna. Det synes verkligen som ett nytt, förut oerhördt mod skulle vaknat hos de yngre naturvetenskapens idkare i fäderneslandet jemte medvetandet, att dem åligger någon skyldighet att upplysa eget lands naturförhållanden.

30

Berömlig måste man anse en vetenskapsmans motvilja att vilja lemna ifrån sig halfgjordt arbete. Men denna motvilja blir blott enskild ärelystnad, om i den branche, hvarom fråga är, förarbetena ännu äro för ringa för åstadkommande af något mera fulländadt. Under sådana förhållanden ligger det nemligen i vetenskapens intresse, att något försök till en lärobok eller annan systematisk framställning i ämnet må ju förr dess hellre skåda dagen. Den utgör då för mången en väckelse, för andra en ledning till det ifrågavarande fältets bearbetande, och rigtar genom att ådagalägga, i hvilka delar förarbetena äro mest bristfälliga, de krafter, som förefinnas, till det för tiden gagneligaste. Genom mångas förenade bemödanden sättes då den, som har förmåga att beherrska det hela, i tillfälle att åstadkomma något bättre, än det första utkastet; och all sannolikhet är, att detta skall blifva samma individs belöning, som icke tvekade att för sakens framgång offentliggöra sitt ännu ofullständiga material, äfven med risk att se det af en annan begagnadt för en mera fulländad framställning. Deremot ser man dem, som förfarande annorlunda afundsjukt bevara sitt samlade material för fremmande blickar, vanligen stadna vid rolen af material-samlare, emedan deras enskilda krafter varit otillräckliga att bringa dem öfver denna förberedelse.

40

50

Så bör äfven detta Herrar Nordenskiölds och Nylanders företag högligen lofordas, äfven om kännaren skulle hafva ett eller annat att vid arbetet anmärka, och ehuru, såsom de sjelfva angifva, ännu mycket äfven på detta fält i Finland återstår att undersöka. Hvar och en billigt

tänkande skall derföre låta det fullkomligt gälla, hvad författarna i sitt förord yttra: »Vi hafva ej skytt att hellre producera något bristfälligt, än att det material vi ägde kanske skulle, i likhet med hvad så ofta under likartade förhållanden hos oss förut händt, blifva helt och hållet ofruktbart för den fosterländska vetenskapen.»

Arbetet beskriver några och åttatje arter. Detta låter ganska lågt; men antalet af landt- och insjömollusker är just icke större i andra nordliga länder än i Finland. Endast hafsmolluskerna äro här ytterst få, nemligen 6 arter. Man är väl van att på hafsstränderna se flera slag, men de öfriga äro sötvattensmollusker, som lefva i det föga salta vattnet vid flodmynningarne och i de inre vikarne. Så finnas i Finska viken österom Hogland icke mera några hafsmollusker.

Författarne hafva ökat gagnet af sitt arbete, genom att i inledningen redogöra för det allmännaste af hithörande terminologi och lemna anvisning, hvar, när och huru de särskilda slagen böra sökas och samlas, vidare genom en bifogad Systematisk Öfversigt och genom 80 afbildningar. Boken måste sålunda blifva en god handledning för alla dem, som egna sig åt denna del af vår inhemska Zoologi. Hvar och en vet, att den var ett obekant land för alla äldre naturalhistoriker och diletanter i denna vetenskap vid universitetet. Insektsamlandet utgjorde den tiden A och O; derbredvid drefs något botanik och ornitologi. Med verklig förvåning erfar nu en sådan diletant af den gamla skolan, att snäckorna spatsera omkring på alla vägar och stigar, i alla diken, under alla buskar, på alla stenar och trädstammar. Visserligen äro en stor del så små, att det är förlåtligt att hafva förbisett dem. Hvar och en lärer också erinra sig hafva sett icke så få i fuktiga åkerdiken och åtskilliga i mossan på stenar och berg. Men Ref. bekänner, att ingen enda sådan passagerare mött honom på vägen. Kanske kommer det deraf, att de helst gör sina promenader i mörkret. Emellertid finner läsaren, att de äro jemförelsevis lätt gjorda bekantskaper, såsom det icke heller synes böra blifva synnerligen svårt, att med Herrar A. E. N:s & A. E. N:s utgifna kalender i hand få reda på deras rätta namn och karakter.

AURA. VECKOSKRIFT FÖR SKÖNLITTERATUR. 1856. ÅBO.

Det vore orättvist att icke ens omnämna denna periodiska skrift, den enda representanten af inhemska Skönlitteratur för året – ehuru Ref. måste bekänna, att han verkligen icke har någon tid öfrig för denna lektur och således icke heller nådot bedömande för värdet af de i samlingen meddelade produkterna.

Hvad vi likväl vid ett hastigt genomgående kunnat erfarva är, att den först meddelade romanen *Kapten Richard* af Dumas, ehuru upprännen åtminstone enligt Förf:s utsago blifvit honom gifven af en så celeber konstnare som A. W. Schlegel, tillhör de betydelselösa dussinarbetena. Vi hafva äfven i den inhemska litteraturen sett prof på detta slags romanskrifveri, som tager historien äfven i dess mest betydelsefulla tilldragelser – och helst dessa – till underlag och låter dess mest upphöjda personligheter träda fram i en väfnad av sanning och mager dikt i bredd med romanhjeltar och hjeltinnor, obetydliga genom karakter och öden och lånade allt sitt intresse endast af det samband, i hvilket de ställas med de förra. Vi kunna icke neka, att detta maner i våra ögon har ett strängt tycke af profanerande, något liknar ett uppbrytande af stora mäns grafvar, för att med deras svepnings-

skrud bekläda trashankar.

Äfven Walter Scott och de bättre af hans efterhärmar föra i romanen historiska personer på scenen. Men det sker isynnerhet hos Scott så, att man efter åskådandet häraf kan anse sig hafva studerat ett godt stycke historie. Man tycker sig först hos honom hafva rätt lärt känna en Cromvell, en Carl II. Hans romaner äro derjemte på historisk insigt byggda tidsmålningar ofta in i minsta detalj, och man finner det helt naturligt att Englands regenter visa sig, der hela deras inhemska samtid stämt möte. Hårtill kommer såsom hufvudsak, att de egentliga romanpersonerna oftast äro mästestycken af karaktersteckning, hvilka fångsla läsarens intresse äfven för sina öden, och såsom konstprodukter hafva en så upphöjd rang, att man icke finner det opassande, om till och med en man, sådan som Cromvell, figurerar som biperson i deras ödens utveckling. Slutligen aktar sig likväl Walter Scott vanligen för att göra de historiska personligheterna till betydelselösa figuranter i romanen; det äro tvärtom de, som, då de uppträda, göra slag i saken och lösa hela romanens knut, sålunda spelande en rol, som tillkommer och anstår dem.

Något af allt detta söker man förgäfvat i Dumas' Kaptan Richard. Personerna äro dels obetydliga, dels vidriga, utan någon karakter; deras öden i följd häraf lika ligkiltiga som de synas vara omotiveradt sammanväfda. De fortlöpa emellertid i bredd med Napoleons flesta krig under kejsaredömet, hvilkas flygtiga och osäkra skildring fyller en stor del af boken. Att Napoleon sjelf blott har att visa sig, förstås. Han får vandra af till Elba, och upplösningen följer sedan så godt eller så illa den kan. Troligt är dock, att äfven romaner af detta slag hafva sin publik. Men slaget är bestämdt dåligt.

Andra arbetet i samlingen är »*Paavo och Aina*», en dikt. Episkt försök af -rt».

Det var en tid, då episk dikt, en idyll på 8 duodesark, skulle väckt allmän och stor uppmärksamhet äfven i litteraturer vida rikare än vårt lands. I få länder läser man dock särskildt hvad idyllen angår, minnas denna tid bättre, än här i landet, der Runeberg's idyller framträdde långt efter det, detta skaldeslag haft sina ärorika dagar i Tyskland och Sverige. En betänkelig sak är det, att uppträda så kort tid efter en sådan föregångare i samma skaldeslag. Men man läser få vara öfvertygad, att just Runeberg's exempel framkallat detta försök och således varit lifvande nog, för att nedslå all tanke på imitationens vådor.

Detta förklarar dock icke den ligkiltighet, hvarmed poetiska produktioner så hos oss som annorstädes mötas. Orsaken är uppenbarligen den, att de numera äro så vanliga, sedan versskrifvandet blifvit en så allmän och jemförelsevis lätt konst. Man är öfvermåttad af medelmätiga produkter, och de utmärkta låta länge vänta på sig.

Vi tro dock af, hvad vi sett, att ifrågavarande poem skall med nöje läsas, då berättelsen synes vara ganska vackert anlagd, och det äfven företer vissa rätt vackra ställen, vittnande om Förf:s poetiska åskådningssätt och fallenhet. Andra ställen förefalla dock nog enkelt prosaiska, och versen synes vara formad helt och hållet efter gehör; utan medvetande om lagarne för dess skönhet. Vi vilja likväl gerna antaga, att dikten har många förtjenster, som vi vid en läsning här och der icke kunnat uppskatta eller ens komma i erfarenhet af.

»*Heinola Blomman*, romantisk berättelse af Förf. till *Granriskojan*» är

en annan produkt af inhemsk författare. Vi hafva i denna berättelse icke kunnat upptäcka någon ledande tanketråd och just ingenting romantiskt heller. Händelserna synas gå sin vanliga prosaiska gång, rörande sig mest kring penningen och lekamlig bergning. Någon tillstymmelse till karakterer har personen i titelrollen, en värnlös flicka, som går in vid teatern. Då älskaren dertill är musikus, så borde det väl blifva något romantiskt af. Kanske finnes det der också och upptäckes af yngre läsare. Att vid målningen af känslor och situationer någon poetisk anstrykning hörer till saken, synes Förf. hafva glömt. Här och der förekomma uttryck af dålig ton.

10

Utgifvaren synes funnit behof af att uppfriska samlingen med en roman af Balzac »*Eugenie Grandet*», som börjar 28 häftet. Må den vara i en lycklig stund vald. Ty i allmänhet äro Balzac's romaner ingen synnerligt önskvärd vinning för något lands litteratur.

Engelska litteraturen skulle säkert erbjuda en för den allmänhet, Biblioteket kan påräkna, mera lämplig läsning. I Sverige har man på senare tid börjat flitigt ösa ur denna källa. Utom den i Upsala utgifna samlingen Engelsk Skönlitteratur, utkommer der en samling af Dicken's noveller. Synnerligen kunna vi åt läsarinor rekommendera *Grace Aquilar's* i Svensk öfversättning och i Finska bokhandeln tillgängliga romaner såsom genomträngda af en annan, renare och ädlare anda, än den som sedvanligen råder i den Franska romanlitteraturen.

20

J. V. S.

63 NYARE SVENSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 7, juli 1856

SVENSKA SIARE OCH SKALDER, TECKNADE AF P. D. A. ATTERBOM. 6:E DELENS SENARE AFDELNING. STHLM 1855.

30

Detta häfte är ett testamente af den aflidne utmärkta skalden och siaren, hvilket senare, af honom först begagnade namn, han både såsom filosof och vitter kritiker sjelf väl förtjenar. Häftet är efter hans död utgifvet af professor Böttiger, som äfven skrifvit företalat. Det innehåller äfven i bildlig mening fulländade teckningar af J. H. Kellgren och Fru Lenngren. En för samma häfte bestämd skildring af Leopold hann Författaren icke fullborda. I stället finna vi här en sådan af E. J. F. Kjellander, Atterboms lärjunge och vän, af hvilken han och mången med honom väntade en tänkare bland Sveriges första, hade icke en tidig död afbrutit den unga mannens bana och hans vänners förhoppningar. Boken börjar med en »Helsning till Svenska Allmänheten», af Atterbom, ämnad för de föreläsningar öfver Svenska vitterheten, han hade för afsigt att hålla i hufvudstaden, och slutar med en sång öfver Atterbom's död af Danska skalden Ingemann.

40

Vi behöfva icke tillägga något om det kända och erkända arbetets stora värde. Atterboms omdömen om föremålen för teckningarne torde med få förändringar blifva efterverldens. Ty en mera samvetsgrann och kärleksfull forskning, en säkrare och mera bildad smak, ett mera ädelt och försonande sinnelag, än Atterboms, skall föga någonsin sätta sig till doms öfver Svenska vitterhetens alster. Detta och fulländningen i framställning och stil göra dessa skildringar till den mest angenäma och lärorika läsning. Der finnes äfven i dessa taflor blott ett område, på hvilket man saknar Författarens vanliga lugn och klara

50